

**Tiziana Banini; Oana-Ramona Ilovan (eds.), 2021:
*Representing Place and Territorial Identities in Europe
Discourses, Images, and Practices***

GeoJournal Library, Vol 127, XII + 265, Springer, Cham,

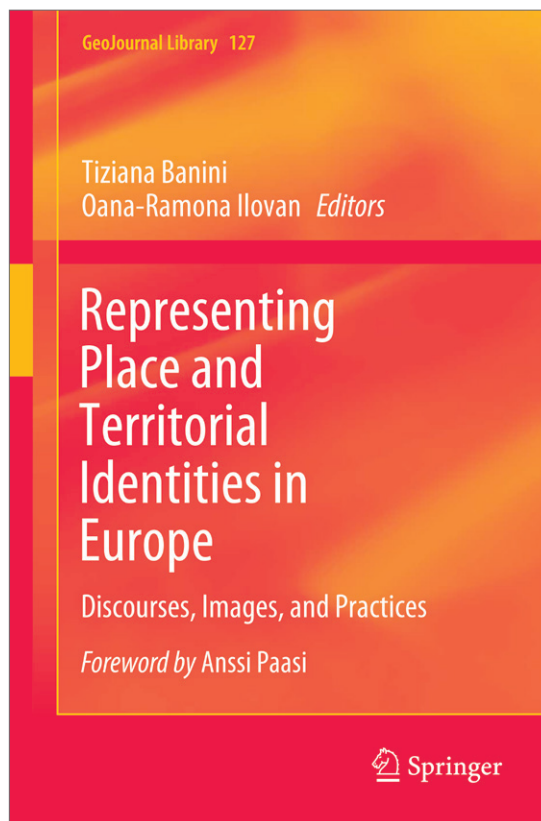
DOI: <https://doi.org/10.1007/978-3-030-66766-5>

Springerova serija *GeoJournal Library* u 2021. godini donosi nam novu uredničku zbirku iz domene prostornih identiteta i njihove reprezentacije. Ova je serija pokrenuta još 1984. godine i od tada je stvorila široku platformu za znanstvene doprinose i propitivanje teorijskih pristupa i novih pogleda i perspektiva brojnih istraživačkih područja društvene geografije (ekonomska, politička, kulturna, historijska, urbana, medicinska geografija i druge subdiscipline i područja). Seriju uređuje prof. Barney Warf sa Sveučilišta Kansas.

Knjigu su uredile profesorice Tiziana Banini sa Sveučilišta Sapienza u Rimu i Oana-Ramona Ilovan sa Sveučilišta Babeş-Bolyai u Cluj-Napoci, znanstvenice dobro poznate u istraživačkom području prostornih identiteta. Ova nova zbirka tekstova i studija slučaja važan je prinos poznavanju lokalnih, regionalnih i globalnih čimbenika oblikovanja prostornih identiteta i njihove reprezentacije te ujedno vrijedan doprinos znanstvenoj raspravi o dimenzijama, funkcijama i značenjima mjesta, prostora i identiteta.

Predgovor knjizi napisao je Anssi Paasi, profesor Sveučilišta Oulu, jedan od danas vodećih autoriteta u području teorije regija, prostora i identiteta.

Knjiga pruža uvide u koncepte mjesta i prostornoga identiteta, uključujući jednako dimenziju kolektivne pripadnosti kao i politike prostornoga planiranja i unapređenja. Kroz 15 predstavljenih pojedinih studija slučaja (osim uvodnoga i zaključnoga dijela) razmatraju se društveni, ekonomski i politički učinci reprezentacija prostornoga identiteta, između ostaloga i u smislu mistifikacije, prostornoga fetišizma i stvaranja stereotipa o mjestu i teritoriju. Dominantna je kombinacija kvantitativnih i kvalitativnih metoda i tehnika, tzv. mješovita metodologija koja se koristi za istraživanje studija slučaja na različitim teritorijalnim skalama koje su relevantne za utjecaj različitih čimbenika na procese prostornoga identiteta kao što su migracije, političke i ekonomske promjene, prirodni rizici, promjene korištenja zemljišta itd. Vizualne predodžbe, konstruiranje vizualnih diskursa i život unutar vizualnih kultura stavljaju se u prvi plan i odnose se između ostaloga na promjene i izazove koje unose internet i društvene mreže u domenu prostornih reprezentacija

i samoreprezentacija; politike identiteta i njihov utjecaj na reprezentacije prostornih identiteta; diskursi u oblikovanju reprezentacija i samoreprezentacija prostornih identiteta vezanih uz kolektivno sjećanje, kulturnu baštinu, stvorenu tradiciju i zamišljene zajednice.

Prostor (teritorij), mjesto i identitet neki su od ključnih koncepata u geografiji, prije svega političkoj, kulturnoj, regionalnoj i historijskoj geografiji, ali i u nekim drugim akademskim područjima poput studija međunarodnih odnosa, antropologije, političke psihologije i sociologije. Raspravljajući o konceptima i idejama mjesta, teritorija i identiteta u današnjem svijetu brzih promjena u predgovoru knjizi, prof. Paasi konstatira kako se tijekom vremena razvio bogat vokabular različitih prostornih termina, a literatura od prijelaza stoljeća silno umnožila. Ističe kako su koncepti – ideje mjesta i prostora imali relativno stabilna značenja do 70-ih godina prošloga stoljeća. Naime, do tada se uglavnom razmatraju i razlikuju dvije temeljne dimenzije mjesta; ona apsolutna vezana uz smještaj i ona relativna vezana uz pojam položaja. No, uvođenje humanističkih pojmova i ideja mjesta s razvojem humanističke geografije od 70-ih godina prošloga stoljeća, ljudsko iskustvo, osjećaji i značenja dolaze u primarni fokus promatranja. Koje desetljeće kasnije javljaju se ideje otvorenih i relacijskih mjesta i regija te se istovremeno propituju koncepti omeđenih prostora i regija u današnjem mobilnom svijetu i s time povezanim identitetima. Paasi također navodi da istovremeno s brisanjem postojećih granica postoji doduše i proces stvaranja novih, dakle proces dekonstrukcije i rekonstrukcije granica, navodeći primjere kolapsa bivše Jugoslavije te podizanje zidova nakon terorističkoga napada 11. rujna. Pojava reafirmacije granica uključuje također elemente osjećaja i značenja prostora kao sastavnica prostornih identiteta – lokalnoga, regionalnoga, nacionalnoga. Razmišljajući o prostornim identitetima, a prije svega temeljeno na svojim prethodnim studijama, Paasi upućuje na osnovu razliku u promatranju prostornoga identiteta; o identitetu teritorija samog i identitetu zajednice ljudi koja živi na tom prostoru (u prethodnim raspravama: *identitet regije* nasuprot *regionalnoj svjesnosti*).

Urednice knjige prof. Banini i prof. Ilovan u opsežnoj i detaljnoj uvodnoj teorijskoj raspravi o ključnim konceptima vezanim uz sadržaj knjige nadovezuju se na predgovor prof. Paasija. Govoreći o prostornom identitetu, ističu dva njegova značenja koja se mogu konceptualno vezati uz upravo spomenuto Paasijevo tumačenje. *Identity of place* i *identity of the place* često se miješaju poput „identiteta regije” i „regionalne svjesnosti” za koje se upotrebljava isti termin „regionalni identitet”. Tako *identity of place* označuje onaj dio osobnoga identiteta koji je povezan s prostorom (u regionalnom diskursu to znači „regionalna svjesnost”), dok se *identity of the place* odnosi na najčešće reprezentacije, predodžbe i slike povezane s odgovarajućim mjestom (u regionalnom diskursu to je „identitet regije”).

Kako se knjiga bavi prije svega reprezentacijama identiteta europskih mjesta i prostora kako se one mogu iščitati iz slika, diskursa i socijalnih praksi, rasprava započinje ključnim pojmom identiteta. Koncept identiteta definira se prije svega kao zbroj obilježja koja se pridaju nečemu/nekome i impliciraju razliku/razlikovanje u odnosu prema nečemu/nekome drugom. Pritom se izdvajaju dvije osnovne dimenzije identiteta, koje su u stvari samo dvije strane istoga „novčića”. Idem-identitet odnosi se na imanentnu i sadržajnu značajku neke cjeline. Ipso-identitet pak predstavlja relacijsko i dinamičko značenje koje proizlazi iz odnosa s drugim/drugačijim, tj. svjesnosti o postojanju sebe, ali istodobno i drugoga. U ovoj knjizi, kako navode Banini i Ilovan, prostorni identitet promatra se kao dinamički društveni proces u stalnom dijalektičkom odnosu s drugim/drugačijim. Povezano s time upozoravaju na to da je ispravnije upotrebljavati izraz „identifikacija”, što upućuje na to da je to stalan socijalni proces, nego „identitet”, što implicira statičnost, stabilnost i konačnost.

Uz koncept identiteta urednice detaljno raspravljaju i o ostalim povezanim pojmovima, kao što su primjerice teritorij, mjesto, značenje mjesta. Pritom je od osobite važnosti usporedba europskih i neeuropskih škola koji se različito koriste terminima i u različitom kontekstu. Dominantni kontekst engleskoga govornog područja i odgovarajućih publikacija primarno se temelji na dijalektičkom odnosu „prostora/mjesta” (*space/place*), dok se u ostalim europskim i neeuropskim kontekstima u mnogo većoj mjeri koristi pojam „teritorij”, kao i s njim povezan pojam „teritorijalni identitet” ili pak također „regija” i „regionalni identitet”. U kontekstu

primjene bliski su pojmovi npr. lokalni razvoj, društveni/teritorijalni kapital itd. Ako se pogleda samo pojam teritorijalnosti, dva su bitno različita značenja između primjerice anglofonskoga i frankofonsko-talijanskoga konteksta. S jedne strane teritorijalnost je vezana uz geopolitičke strategije kontrole/obrane prostora, a s druge se odnosi na skup odnosa koje ljudska bića stvaraju s prostorom kako bi zadovoljili svoje potrebe. No, usprkos razlikama u shvaćanju u zbirci studija u knjizi, ideja teritorija, a također i regije ili pejzaža uglavnom se odnosi na proces socijalne konstrukcije prostora, koja, kako se vidi, uključuje socijalne prakse, materijalne domene i simboličku reprezentaciju koje su međusobno usko povezane.

Usprkos različitosti prikazanih studija u knjizi ona je jasno strukturirana u 4 tematska dijela od kojih je svaki posvećen posebnom aspektu reprezentacije prostornoga identiteta. Svaki dio odraz je glavnih tema u okviru znanstvenoga diskursa prostornih/ identiteta i njihovih reprezentacija.

Prvi dio knjige pod naslovom *Constructing identities: Re-Building Place-Based relations* obuhvaća pet studija koje se bave temom konstrukcije urbanih identiteta ponovnim kreiranjem odnosa zajednica i mjesta. Studije slučaja provodili su autori sa sveučilišta u Bologni, Palermu, Rimu, Udinama te Temišvaru na lokacijama u Italiji i Rumunjskoj. Sva ova istraživanja pokazala su važnost materijalnih i nematerijalnih sastavnica kulturne baštine i njihovu snagu u reprezentaciji i stvaranju odnosa s mjestom.

Drugi dio pod naslovom *Representations of Nations and Cities: Ever-Changing Territorial Identities* donosi četiri studije slučaja s krovnim objektom istraživanja gradnje nacija i urbanih područja u materijalnom i mentalnom smislu. Istraživanja su proveli znanstvenici sa sveučilišta u Groningenu, Cluj-Napoci i Bukureštu na lokacijama u Irskoj i Rumunjskoj. Nacionalne predodžbe i slike „odozgo” i „odozdo” prikazane su kroz različite diskurse na temelju intervjua i vizualnih predodžba. U tom smislu koriste se inovativni i rjeđe viđeni izvori poput fotografija i razglednica.

Treći dio pod naslovom *Negotiating Identities and Belongings: State Borders and Internal Migrations* donosi tri studije autora sa sveučilišta Eastern Finland (Joensuu), Royal Holloway (London) i Babeş-Bolyai (Cluj-Napoca), u kojima o reprezentacijama identiteta raspravljaju kroz perspektivu postojanja granica i procesa stvaranja granica u područjima Rumunjske, Transilvanije, Moldavije i Ujedinjenog Kraljevstva. Metodološki, ovaj dio obuhvaća vrlo raznolike metode i izvore podataka; od intervjua, fokusnih skupina i analize vrlo raznolika vizualnoga materijala.

Četvrti dio pod naslovom *Challenges and Stereotypes: Representing Rural Areas* donosi nam tri studije ruralnih područja u Francuskoj, Irskoj i Poljskoj koje su proveli znanstvenici sveučilišta Paul Valéry (Montpelier), Galway i Łódź. Autori propituju konstrukciju i rekonstrukciju identiteta ruralnih područja u uvjetima osiromašenja, depopulacije, modernizacije te istodobno ulogu koju ima prostorni identitet i njegova reprezentacija u opstanku ruralnoga društva i strategijama razvoja.

U ovom posljednjem dijelu knjige naći ćemo i zaključna razmatranja urednica i autorica knjige Tiziane Banini i Oane-Ramone Ilovan, koje sažimaju i sintetiziraju konceptualne i empirijske doprinose i nove rezultate istraživanja, raznolikost diskursa i metodologije te aktualno stanje u području istraživanja prostornih identiteta i njihovih reprezentacija. Ističu kako se različitost reprezentacija snažno dotiče lokalnih, regionalnih i nacionalnih identiteta.

Također, zaključno, sama knjiga jasno pokazuje kako su prostorni koncepti i društvene prakse povezane s njima istodobno i historijski koncepti jer impliciraju da su promjene istodobno moguće i u konceptima i u praksama. Knjiga je također upozorila na razlike u anglofonskom i pretežno neeuropskom te europskom diskursu u dizajnu ideja i koncepata kao i korištenoj terminologiji. To je osobito važno u situaciji izrazite produkcije znanstvene literature i velike različitosti u shvaćanjima, značenjima, interpretaciji i stručnoj terminologiji, što može biti vrlo zbunjujuće. Urednice su u uvodnom teorijskom poglavlju sofisticirano prikazale konceptualnu prizmu i stanje područja te istaknule upravo ovu situaciju. U zaključnom su, pak, poglavlju skicirale moguću agendu budućega istraživanja pozivajući na nastavak rasprave o ovim pitanjima.

Prikazana knjiga vrijedan je teorijski i empirijski doprinos istraživačkom području prostora i identiteta unutar geografije, ali i drugih disciplina i istraživačkih područja izvan nje. Urednički doprinos i kontekstualizacija svih studija u knjizi daje joj posebnu vrijednost. Stoga je ova urednička knjiga kao cjelina vrijedno štivo kako za studente viših godina i doktorske studente tako i za ostale zainteresirane istraživače. Jednako tako i svako pojedino poglavlje čini zaokruženu studiju i vrijedan empirijski i teorijski prinos ovom području istraživanja.

Borna Fuerst-Bjeliš